

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Quibus rationibus hæc sententia à Durando, & Caietano, & alijs probetur.
c. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

quitur, ablata oppositione, distinctionem personalem à medio tolli; hæc autem oppositio non esset, si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ut manifestum est. Contra vero doctores prioris sententiae, ut defendant, ea facta suppositione Spiritum sanctum à Filio distinguendum, probare nituntur, non solum oppositionem relativam esse causam distinguendi personas, sed aliunde possumus distinguere. Excepit Gregorium, quem cap. 2. commemoravi, hic enim non solum docet, eo casu Spiritum sanctum distinguendum à Filio, verum etiam nunc de facto non distinguere Filium à Spiritu sancto spiratione, sed filiatione, à qua sententia non longe abest Scotus, ut colligitur ex priori ratione illius, qua probat distinguere Filium à Spiritu sancto filiatione, qua substantialiter constituitur, nec posse ab eo distinguere aliqua ratione adveniente ipsam constituto, cuiusmodi esse videtur spiratio. Causam igitur distinctionis inter personas solum esse oppositionem relativam, probatur primum testimonio Nysseni, quod citat Beilartion cap. 6. suæ orat. ex libro ad Ablabium; ubi de divinis personis sic ait. *Eam quæ circa causam, & causatum consideratur, differentiam non negamus, per quod solum discerni alterum ab alteroprehendimus: nimirum, eo quod credimus aliud quidem causam esse, aliud vero ex causa, & ex eo, quod ex causa est. Vbi Nyss. ex oppositione relativæ secundum causam, & causatum ait, oriri solum, & credi distinctionem inter personas: quomodo ergo Scotus, & alij doctores prioris sententiae, etiam ex disparatis relationibus, ut ipsi loquuntur distinctionem inter personas defendere conantur? Adde testimonium eiusdem Greg. Nyss. lib. 1. contra Eunomium, quem præcedenti disp. c. 6. allegavimus, ubi per hoc solum distinguit Spiritum à filio, quod per filium manifestatus est: id vero de æterna processione intelligendum esse, & particulam per eo loco causam significare, ibidem demonstravimus. Deinde refertur pro hac sententia Boetius lib. de Trinitate, ubi ait relatione in Deo multiplicari Trinitatem. Verum cum id non dicat de relationibus oppositis, non possumus inde contra Scotum argumentari. Dicere enim potest ille, personas multiplicari etiam relationibus disparatis. Postremo solet allegari receptissima Theologis propositio, quæ Anselmo tribuitur, in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. libro enim de processione Spiritus sancti cap. 3. postquam de unitate essentiae, & pluralitate relationum loquutus fuerat, sic ait: Sic ergo huius unitatis, & huius relationis consequentia se contemperant, ut nec pluralitas, quæ sequitur relationem, transseat ad eam, in quibus prædicta simplicitas sonat unitatis, nec unitas cohibeat pluralitatem, ubi eadem relatio significatur: quatenus nec unitas amittat aliquando suam consequentiam, ubi non obviat aliqua relationis oppositio; nec relatio perdat, quod suum est, nisi ubi obstitit unitas inseparabilis. Verum Anselmus nihil nobis favere potest, si attente legatur in eo capite, & sequenti, non enim putat ipse, solum esse pluralitatem & distinctionem inter relationes oppositas, sed quia duplex est modus processionis, in quorum quolibet est sua oppositio, non quia quilibet modus processionis alteri opponatur. Verbis enim proxime præcedentibus, sic explicavit hanc relationis oppositionem: Supradicta vero relationis oppositio, quæ ex eo nascitur, quia supra dictis duobus modis Deus ex Deo est, prohibet, patrem & Filium, & Spiritum sanctum de invicem dici, & propria sin-*

gulorum aliis attribui. Dixerat autem capite præcedenti, hanc esse causam distinctionis inter Filium, & Spiritum sanctum, quia alter nascendo, alter procedendo existit: nec carens distinctionem inter eos esse dixerat, quatenus unus ab alio procedit: imo in illo c. 3. post medium dicit. Cum autem apparebit, quia Spiritus sanctus est de filio, tunc quoque palam erit, quia propter hoc nequit esse filius Spiritus sanctus. Denique cap. 4. eiusdem libri probat, Spiritum sanctum procedere ex Filio hac ratione. Spiritus sanctus procedit ex toto Deo Patre, qui est idem Deus cum Filio, & Spiritu sancto: ergo Spiritus sanctus procedit à Filio, vel Filius à Spiritu sancto: Filius autem non potest à Spiritu sancto procedere, ut ipse probat: ergo Spiritus sanctus est, qui à Filio procedit.

Contra hanc vero rationem sibi obicit Anselmus hoc modo. Si propter unitatem naturæ sequitur, aut Filium procedere à Spiritu sancto, aut Spiritum sanctum à Filio, eo ipso quod Spiritus sanctus procedit à Patre Deo, propter unitatem naturæ, similiter liceret argumentari, & ex identitate naturæ, colligere identitatem productionis utriusque personæ hac ratione. Si idem est Deus Pater, & Filius, sequitur Spiritum à Filio procedere, si à Patre procedit: similiter liceret inferre, si Filius, & Spiritus sanctus sunt idem Deus, & Filius generatione producit; Spiritus sanctus etiam generatione procedet. Respondet autem his verbis: Ad quod ego, habent utique à Patre esse Filium, & Spiritum sanctum; sed diverso modo, quia alter nascendo, alter procedendo, ut alius sint ab invicem per hoc, quod dictum est, & ideo cum nascitur unus, non potest cum eo nasci ille, qui per hoc est alius ab eo, quia non similiter nascitur, sed procedit, & ideo non habet hic unitas illa vim consequentiam, quia pluralitas obviat quæ ex naturæ unitate nascitur, & processionis. Nam si per alium non essent plures, Filius, & Spiritus sanctus, per hoc solum essent diversi. In quibus verbis duo sunt observanda, unum est, quo pacto Anselmus non solum oppositionem relationum dicat obviare unitati in divinis, & consequenter illius; sed etiam pluralitatem. Alterum est, Anselmum existimasse, sufficientem esse causam distinctionis inter Filium, & Spiritum sanctum relationem filiationis, quam Filius habet naturæ, & generationis, & relationem processionis, quam Spiritus sanctus habet processionis suæ; etiam si alia causa non esset, nimirum etiam si non esset oppositio relativæ inter eos, spiratione activa in filio existente, & passiva in Spiritu sancto, quæ est ipsa Scoti sententia. Illud igitur commune axioma, quod tribuitur Anselmo, in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio, nullum in eius authoritate fundamentum habet.

CAPVT V.

Quibus rationibus hæc sententia à Damasceno, & Caietano, & aliis probetur.

EX illo axioma, quod Anselmo tribuitur, & proxime referebamus rationem deducit Caietanus, & Caietanus in hoc art. pro hac sententia, quam capite 4. retulimus, hoc modo. Cū in Deo sit substantia, & relatio; ratio distinguendi, & constituti personarum semper tribuitur relationibus, non substantiæ: cumque relatio aliquid habeat commune cum absoluto, & aliquid habeat peculiare in quo tantum relatio; ratio distinguendi, & constituti

Primum
Nysseni testi-
monium.

17.

Secundum
eiusdem.

Tertium quod
ex Boethio
refertur, non
est efficax.

Quartum
ex Anselmo
allegari solet,
sed uno fun-
damento.

18.

tribuitur relationi secundum suam propriam rationem: propria autem ratio illius est ordo ad terminum, quare proprium erit illius constituere, & distinguere aliquid per ordinem ad aliud: nam quidquid absolute constituitur, ad se constituitur: ergo si relatio distinguit in Deo personas, quatenus relatio est, & secundum suam propriam rationem; efficitur, ut tantum distinguat ab opposita persona. Cum enim debeat eadem ratione distinguere, qua constituit; si constituit ad aliud, nempe ad correlativum, distinguet etiam tantum ab eo. Quo fit, ut videm sit distingui relate, & distingui per relationem, ut relatio est: utroque autem modo ab opposito tantum distinctio fieri potest. Ex quibus omnibus recte sequitur, patrem paternitate solum à filio distingui, & filium filiatione à solo patre, & utrumque à Spiritu sancto sola spiratione. Quocirca si Spiritus sanctus à filio non procederet, ab eo non distingueretur: quia nulla in eo distinctionis forma maneret.

Hæc doctrina tamen subtilis videatur, firmum tamen fundamentum non habet. Nam relatio etiam secundum rationem suam propriam potest distinguere ab alio, quam ab opposita relatione. Primo, quia generalissimum huius prædicamenti distinguitur ab aliis novem per modum intrinsecum, ad sibi proprium: illis autem non opponitur, sed quasi per disparatam (ut aiunt) rationem ab aliis distinguitur. Secundo intra prædicamentum non tantum differunt, quæ sunt opposita, sed etiam multa alia. Paternitas enim non solum differt à filiatione, sed etiam à similitudine, & aliis. Tertio, ut Caietanus fatetur, si Spiritus sanctus non procederet à patre, ab eo nihilominus distingueretur: ergo iam paternitas distingueret patrem ab alio, quam ab opposito relatio, & processio similiter. Quarto denique relatio secundum propriam rationem relationis terminatur ad absolute, non ad relatum, nisi in divinis, ut disputat. 159. capit. 6. obiter notabitur: ergo secundum propriam rationem relationis, non tantum distinguit à relatione opposita, sed etiam ab absoluta, ad quod refert. Quare sententia S. Thomæ aliter nobis probanda est: & ex eodem communi principio Theologis satis probato. In divinis omnia sunt vni, vni non obstat relationis oppositio, alia ratione explicata confirmanda.

Alia ratione hanc sententiam confirmat Durandus; quæ licet paucis mutatis recte probet, ut sequenti capite videbimus; quia tamen supponit quædam in sententia illius, quæ vera non sunt; ideo in præfati capite eam referre libuit. Arguit igitur Durandus in hunc modum: de facto sunt in patre duæ relationes disparatæ, paternitas nimirum, & spiratio; & tamen non constituunt duas personas: ergo si Spiritus sanctus non procederet à filio, processio & filiatione non constituerent, & distinguerent duas personas; quia eodem modo disparatæ, non autem oppositæ essent, sicut nunc sunt spiratio, & paternitas. Admonet tamen Durandus quæst. citata numero 16. huic rationi supponendum esse id, quod ipse docuit in 1. d. 1. quæst. 2. spirationem activam, & paternitatem realiter distinguere: nam ipse in 1. d. 1. dist. 33. qu. 1. distinctionem omnem ex natura rei, & aucte intellectum, quam ponat esse inter illas duas relationes, appellat realem: sic enim maiorem vim habet ratio illius: & quidem adversus Scotum efficax etiam esse potest;

quia cum ille concedat distinctionem ex natura rei inter has duas relationes, facile contra ipsum probari potest, eam esse realem, ut supra disp. 46. cap. 5. ostensum est.

Sed respondebit aliquis ex doctrina eiusdem Durand. in prim. distinct. 13. quæst. 2. numero 22. ideo per spirationem activam non constitui personam distinctam à patre, quia spiratio est communis relationi duabus personis. At contra hoc videtur esse, quod in eo casu, quod Spiritus sanctus non procederet à filio, spiratio non esset communicabilis, & nihilominus non constitueret diversam personam, sed eandem, quam constitueret paternitas.

Scotus vero aliter occurrit huic argumento. Respondet enim in 1. dist. 2. parte 2. quæ est quinta in ordine ad secundum, & dist. 27. quæst. 2. citata ad secundam rationem, non oportet esse tantam distinctionem inter principia activa productionis, quanta inter res productas debet esse, quia impossibile est eandem rem produci duabus passivis productionibus, cum tamē idem agens duabus productionibus diversa producere possit, idem enim homo producit hominem, & opus artis.

Sed Scotus urget Durandus hoc modo. Quamvis idem suppositum possit duabus productionibus duo diversa producere, & idem non possit esse productum diversis productionibus; id tamen solum contingit, quoties suppositum non constituitur relatione producentis: si tamen suppositum relatione constitueretur, manifeste colligitur fore, ut duplici relatione disparata producentis constitueretur duplex suppositum: siquidem duplici etiam relatione disparata producti constitueretur duplex suppositum in eo casu, quo Spiritus sanctus à filio non procederet. Nam quod ad illum effectum attinet eadem ratio videtur utriusque relationis, producti videlicet, & producentis.

Alij vero, inquit Durandus aliter respondent: dicunt enim ab uno quidem supposito agente posse esse duas productiones substantiales; non tamen posse esse duas substantiales productiones eiusdem producti: quare si circa idem suppositum duæ productiones versantur, altera saltem debet esse accidentaria: veluti idem homo producit alium substantialiter, & instruit ipsum aliqua disciplina: duæ substantiales productiones in idem suppositum terminari non possunt: vocatur autem productionem substantialem, qua aliquid secundum substantiam producit. Verum eodem modo reninci possunt, qui ita respondent. Nam argumentum factum non contredit probare, ab eodem agente non posse esse duas productiones substantiales, neque etiam duas esse posse eiusdem subiecti producti, sed æquam esse rationem relationum producentis, & producti, ad constituendum suppositum, ut si duplex relatio producti disparata sufficit ad constituendum duas personas; sufficiat etiam duplex disparata relatio producentis.

Verum enimvero hæc ratio Durandi hoc modo solum procedit in eius opinione qua supponit relationem spirationis, & paternitatis re ipsa distingui. Nam si sola ratione distinguuntur; facilis ratio reddi potest, ob quam paternitas, & spiratio non constituent duas personas, quamvis sint relationes disparatæ: quia nimirum non distinguuntur realiter: hæc enim distinctio necessaria

Contra Durand. rationis obiectio.

24.

Argumento Durand. occurrit Scotus.

Scotus urget Durand.

Argumento Durand. aliter respondent alij.

25.

Eorum responsio revincitur.

In quo distinctio ratio Durand.

26.

saria est inter personas, contra vero filiatio, & processio, quamvis solum disparatæ relationes sint, constituunt duas personas, quia realiter distinguuntur. Caterum simili fere ratione alia via, eaque efficacissima, vrgere possumus Scotum, nostramque sententiam perspicue probare, vt sequenti capite patebit.

CAPVT VI.

Duabus optimis rationibus prædicta opinio confirmatur.

Prior ratio.

Cum satis manifestum sit ex disputat. 120. cap. 4. 5. & 6. disparationem actiuam, & paternitatem ratione sola differre; ratio Durandi hoc modo formari debet. Duæ disparatæ relationes producentis, quales sunt, spiratio, & paternitas non constituunt duas personas; nec in eo casu, quo Spiritus sanctus à solo Patre procederet duas personas constituerent, quia cum inter se non opponantur, sunt idem secundum rem, & sola ratione differunt: ergo duæ disparatæ relationes producti, quales sunt filiatio, & processio, non constituerent duas personas, si Spiritus sanctus à solo patre procederet: quia eodem modo essent idem secundum rem, sicut sunt relationes actiuæ: eo quod nullo modo essent oppositæ. Quare sicut idem suppositum nunc generat, & spirat; idem etiam generaretur, & procederet.

Cuius Scoti responsio occurrunt.

27.

At licet aliquis cum Scoto filiatio, & processio in eo etiam casu distinguerentur realiter, quia tunc essent duæ emanationes distinctæ realiter, altera per intellectum, altera per voluntatem; ex duabus autem emanationibus necessario oriuntur duæ relationes producti distinctæ realiter, quibus respondere possunt duæ relationes in agente, formaliter solum distinctæ in sententia Thomistarum. Verum cum eadem ratio debeat esse relationum, quæ ex emanationibus resultant, & ipsarum emanationum, quæ nihil aliud sunt, quam relationes in via, & ab ipsis relationibus sola ratione differunt; quis quæso affirmare audeat, aut Scoto inconsiderate concedat, in eo casu fore duas emanationes distinctas realiter absque vlla oppositione, solum quia disparatæ essent: eam modo non sint duæ relationes producentis distinctæ, etiam si disparatæ sint? Idem igitur argumentum fieri potest de emanationibus, quod de relationibus producti, & producentis faciebamus, hoc modo. Si tunc in Patre essent, sicut nunc sunt duæ relationes producentis disparatæ, non tamen constituerent diuersas personas, quia cum non opponeretur, essent idem realiter: sequitur non futuras duas emanationes, nec relationes producti realiter distinctas, quia etiam non opponerentur: nec enim esset maior repugnantia inter emanationes, & inter relationes producti, vt non essent idem, quam inter relationes producentis, oscitanter igitur nonnulli Thomistæ Scoto concedunt in eo casu futuras duas emanationes distinctas realiter, quo sane admissio, vix defendere valent non futuras duas relationes producti, & duas productas personas.

Quomodo se haberent in eadem persona relatio spirati, & entis.

Quare cum probatum sit, in eo casu futuram vnā, & eandem personam Filij, & Spiritus sancti cum duplici relatione producti, geniti videlicet, &

procedentis solaratione diuersa; explicandum est, quo pacto illæ duæ relationes, & emanationes nostro modo intelligendi se haberent. Nonnulli putant, ita tunc processuram illam personam, sicut productur opus artis, voluntate nimirum, & intellectu artificis. Verum quia opus artis non elicitur à voluntate, & intellectu, sed eorum solum imperio, & directione fit; hoc exemplo non recte explicatur emanatio illius personæ: ab vtraque enim potentia proxime, & substantialiter eliceretur. Quare melius compararetur illa persona operationi intellectus, & voluntatis, si eadem omnino esset in nobis, hoc est, si vtraque potentia eundem actum, & operationem æque primo produceret: tunc autem sicut nullus esset ordo realis inter intellectum, & voluntatem in operando, sic etiam nullus esset inter illam personam diuinam, quatenus esset Filius, & eandem, quatenus esset Spiritus sanctus: quia cum ea ratione, qua Spiritus esset, non procederet à verbo producto per intellectum, nullum ordinem realem cum illo haberet: sed in eandem personam vtraque ratio conueniret.

Altera ratio est huiusmodi: quæcumque in Deo non repugnant esse, in eo necessario sunt; Deo namque nihil potest adesse & abesse, sed quæ ei reuera conueniunt necessario conueniunt: quia de causa, si dici solet, in æternis idem est, esse & posse: si autem filius, & Spiritus sanctus non opponerentur, non repugnaret, vtrumque; esse eandem personam secundum rem: ergo reuera esset: si autem filius non produceret Spiritum sanctum, cum non opponeretur: ergo non repugnaret esse idem suppositum cum spiritu sancto; ac proinde necessario essent vna & eadem persona secundum rem. Porro autem nihil ob stare, si Spiritus sanctus non opponeretur filio, quo minus essent idem suppositum secundum rem, hac ratione probatur, quoniam in diuinis non est assignanda distinctio, & pluralitas, nisi quando, & inter quos fides eam constituit, vel ratio ipsa, manifestæque repugnantia demonstrat: aliunde tamen temere assignaretur distinctio secundum rem: atqui in eo casu, quo Spiritus sanctus non procederet à filio, nec fides docet futuram distinctionem, nec ratio vllam manifestam repugnantiam demonstrat: ergo temere diceremus, Filium, & Spiritum sanctum tunc etiam distinguendos secundum rem. Primum sane fides id non docet. Nam quamvis nunc certum ex fide sit, Filium, & Spiritum sanctum distinguunt, tamen fides non docet nunc actum eos distinguunt filiatione, & processione, sed id in opinione positum est: ergo nec de fide certum est, tunc distinguendum Spiritum sanctum à filio: quia tunc solum maneret filiatio, & processio. Tum etiam nulla ratio, aut repugnantia demonstrat, filiationem, & processionem tunc se ipsis distinguendas, vt manifestum est; rationes enim Scoti facile inferius soluentur, quinimo ratio continet, tunc futuras omnino idem; quia, cum inter illas nulla esset oppositio, nulla etiam esset repugnantia, nihil ergo ob stare, quo minus possent esse idem, si quidem non repugnat, spirationem adiuam, & paternitatem, seu filiationem disparatæ, quod idem, cum tamen sint relationes disparatæ, quod autem in Deo non repugnat esse idem; ea necessario idem, tunc idem esset persona filij, & Spiritus sancti, tantum abest, vt distinguerentur.

CAPVT